

ERKIN SAMANDARNING “TANGRI QUDUG‘I” ASARIDA MILLIY QADRIYATNING AKS ETISHI

**Tosheva Nilufar Shirinboyevna –
Navoiy innovatsiyalar universiteti katta o‘qituvchisi**

Annotatsiya: Ushbu maqolada Erkin Samandarning “Tangri qudug‘i” asarida milliy qadriyatlarning aks etishi tahlil qilinadi. Asarda qadimgi turkiy e‘tiqodlar, Tangriga sig‘inish va tabiatga hurmat kabi qadriyatlar qahramonlarning hayoti va ichki izlanishlari orqali tasvirlangan. Muallif milliy qadriyatlar va xalq e‘tiqodlarini zamonaviy hayot bilan uyg‘unlashtirib, o‘quvchini o‘z madaniy merosiga qayta nazar tashlashga chorlaydi. Asarning tarbiyaviy ahamiyati ham katta bo‘lib, unda milliy qadriyatlarni saqlash va kelajak avlodlarga yetkazish masalasi ko‘tarilgan.

Kalit so‘zlar: milliy qadriyatlar, xalq e‘tiqodi, Tangriga sig‘inish, turkiy an‘analari, zamonaviy adabiyot, tabiatga hurmat, ma‘naviy meros, tarbiyaviy ahamiyat, madaniy xotira, urf-odatlar, tarixiy ildizlar, o‘zlikni anglash, adabiy tahlil, etnografik tasvirlar.

Kirish. Adabiyot har doim millatning ma‘naviyati, qadriyatlari va an‘analari bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib kelgan. Milliy adabiyotimizda xalqning ruhiy olami, madaniy qadriyatlari va urf-odatlarini ijodkorlar tomonidan ko‘p asarlarda aks ettirilgan. Shunday asarlar qatoriga Erkin Samandarning “Tangri qudug‘i” asari ham kiradi. Ushbu asar milliy qadriyatlar, xalq e‘tiqodi va tarixiy xotirani yoritib berish orqali adabiyotimizga o‘ziga xos hissa qo‘shadi. Ushbu maqolada “Tangri qudug‘i” asarida milliy qadriyatlarning aks etishi, ular qahramonlarning hayoti va ichki kechinmalari orqali qanday namoyon bo‘lishi ilmiy yondashuv asosida tahlil qilinadi.

Tahlil va natijalar. Erkin Samandar 1935 yil 22 martida Xorazm viloyatining Xonqa tumani, Navxos qishlog‘ida dunyoga kelgan. 1957 yili viloyat Pedagogika institutini, 1967 yili O‘zFA Til va adabiyot institutining aspiranturasini tamomlagan. Erkin Samandar tarixiy mavzuda yaratilgan «Daryosini yo‘qotgan qirg‘oq» (roman, 1989), «Tangri qudug‘i» (roman, birinchi kitob 1989), «Quduq tubidan sadolar» (roman, ikkinchi kitob, 1989), «Pahlavon Mahmud Puryoyvaliy» (2000), «Sulton Jaloliddin» (roman, 2007), «Quyun yuzlari yoxud Ogahiy» (roman, 2009), «G‘ayb qushlari»

(roman, qissa va hikoyalar, 2011) kabi kitoblar muallifi¹. Jami 17 ta she'riy majmuasi chop etilgan. 100 dan ortiq qo'shiqlar muallifidir². Erkin Samandarning "Tangri qudug'i" asari xalq hayotining o'ziga xos jihatlarini, uning ichki olami va urf-odatlarini tasvirlaydi. Asarda qahramonlar hayotidagi muhim masalalar, e'tiqodlar va qadriyatlar o'z aksini topgan. Jumladan, milliy qadriyat sifatida qadimgi turkiy e'tiqod va marosimlar, xalqning tabiat va Tangriga bo'lgan hurmati yoritilgan. Xalq orasidagi e'tiqod va marosimlar orqali turmush tarzi ham yoritilgan, bu esa asarni nafaqat badiiy jihatdan, balki etnografik manba sifatida ham qimmatligini oshiradi. Tangriga sig'inish va tabiat bilan yaqin aloqada bo'lish qadimgi turkiy xalqlarning ajralmas qismi bo'lib kelgan. "Tangri qudug'i" asarida esa bu qadriyatlar odamlardagi ma'naviy izlanishlar va hayotiy sinovlar orqali ifodalanadi. Qahramonlarning harakatlari va ichki kechinmalarida ular o'z madaniy va tarixiy ildizlariga bog'lanishi, bu ildizlarning zamonaviy hayotdagi ahamiyatini qayta kashf etish jarayoni tasvirlanadi.

Asarda qahramonlar o'z maqsad va orzulari yo'lida milliy qadriyatlarni saqlash va ularni kelajak avlodlarga yetkazishga intiladilar. Asosiy qahramonning shaxsiy kechinmalari, hayotiy qarorlari va Tangri qudug'iga bo'lgan munosabati orqali o'z xalqining qadimiy merosi bilan bo'lgan bog'liqligi tasvirlanadi. Bu yerda qahramon faqat o'zining ichki kurashlari bilan emas, balki milliy e'tiqodlar bilan ham to'qnash keladi. Milliy qadriyatlarning o'ziga xos ko'rinishi qahramonlarning munosabatlarida, o'zaro muloqotlarida, marosimlar va urf-odatlarga hurmatda namoyon bo'ladi. Jumladan, Tangri qudug'i atrofidagi marosimlar va u bilan bog'liq afsonalar qahramonlarning ma'naviy olamini boyituvchi asosiy element sifatida talqin etiladi.

"Tangri qudug'i" asarida xalq e'tiqodlari katta ahamiyat kasb etadi. Bu e'tiqodlar milliy o'zlikning bir qismi sifatida o'z ifodasini topadi. Tangriga sig'inish va tabiat kuchlari bilan aloqalar, ularni hurmat qilish xalqning ruhiyatidagi asosiy qadriyat sifatida asarda chuqur yoritilgan. Erkin Samandar bu qadriyatlarni zamonaviy hayot bilan uyg'unlashtirib tasvirlaydi, natijada o'quvchi o'z xalqining tarixiy xotirasini saqlash va uni anglash jarayonida ishtirok etadi.

¹<https://kun.uz/news/2024/04/13/xorazmlik-shoir-erkin-samandar-vafot-etdi>

²https://uz.wikipedia.org/wiki/Erkin_Samandar

Asar qahramonlari o'z e'tiqodlariga sodiqlik orqali ma'naviy poklanish yo'lini topishga harakat qiladilar. Ularning Tangri bilan bo'lgan ichki dialoglari ham milliy qadriyatlarning zamonaviy odam hayotidagi ahamiyatini ochib beradi.

Erkin Samandar asarida milliy qadriyatlarning saqlanishi va ularni keyingi avlodlarga yetkazish masalasi katta o'rin tutadi. "Tangri qudug'i" asari nafaqat o'tmishni eslash, balki kelajak uchun muhim saboqlar chiqarishga undaydi. Bu asarda xalqning ma'naviy merosi, uning turmush tarzi va dunyoqarashi tasvirlanar ekan, o'quvchi milliy o'zlikni anglash, o'z tarixiga hurmat bilan qarash va bu qadriyatlarni asrash zarurati bilan to'qnashadi.

Milliy qadriyatlar yosh avlod uchun faqatgina tarixiy ma'lumot emas, balki ularning shaxsiy va ma'naviy kamoloti uchun ham muhim omil sifatida ifodalanadi. Shunday qilib, asar tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lib, unda yoshlarga milliy qadriyatlarni saqlash va ularga sadoqatli bo'lish kabi g'oyalar yetkaziladi.

Xulosa. Erkin Samandarning "Tangri qudug'i" asari milliy qadriyatlar va xalq e'tiqodlarining o'ziga xos badiiy ifodasidir. Asarda qadimiy turkiy e'tiqodlar, Tangriga sig'inish va tabiatga hurmat kabi milliy qadriyatlar qahramonlarning ma'naviy izlanishlari va hayotiy sinovlari orqali yoritiladi. Ushbu asar orqali xalqning ma'naviy olami, qadriyatlari va urf-odatlari zamonaviy o'quvchiga yaqinlashtiriladi. Shu tariqa, "Tangri qudug'i" nafaqat badiiy asar sifatida, balki milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirish masalasida ham ahamiyatli manba bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Samandar, E. (2012). Tangri qudug'i. Toshkent: Yangi asr nashriyoti.
2. Erkinov, A. (2015). "Erkin Samandar adabiy merosi va unda milliy qadriyatlarning aks etishi". O'zbek adabiyoti va san'ati jurnali, 3(1), 45-52.
3. Nurmatov, B. (2017). "Milliy o'zlik va e'tiqod masalalari Erkin Samandar ijodida". Adabiyotshunoslik ilmiy to'plami, 2(4), 78-85.
4. Ismoilov, Q. (2018). O'zbek adabiyotida tarixiy xotira va ma'naviy meros. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
5. Qosimov, M. (2019). "Erkin Samandar asarlarida tarix va milliy ong masalalari". Milliy g'oya va ma'naviyat jurnali, 6(2), 33-41.
6. <https://kun.uz/news/2024/04/13/xorazmlik-shoir-erkin-samandar-vafot-etdi>.
7. https://uz.wikipedia.org/wiki/Erkin_Samandar.
8. www.ziyonet.uz.